



hominis ad iniuriam dicitur non possent quod est de lege  
 nature. quod homo est naturaliter socialis ut patet  
 batur in primo politico. quod vero derivatur a lege na-  
 ture per modum particularis determinationis pertinet ad  
 ius civile secundum quod quilibet civitas aliquid sibi acco-  
 modum determinat. et est de ratione legis humane  
 quod ordinatur ad bonum civilem civitatis. et secundum hoc lex  
 humana dividitur per modum diversitatis eorum quod specialiter  
 dant operam ad bonum civilem factores per populum to-  
 tum omnes principes per magistrum gubernatores. et milites  
 pro salute populi pugnantes. et ite istis hominibus specia-  
 lia quodammodo aptatur. Tercio est de ratione legis huma-  
 ne ut instituantur a gubernante civitate civitas  
 sic super dictum est. et secundum hoc distinguuntur leges  
 humane secundum diversam rationem civitatum quorum secundum philosophum  
 in primo politico. est regimine quatuor. scilicet civitas gubernatur  
 ab uno. et secundum hoc accipiuntur constitutiones principum  
 Aliud vero regimine est aristocraticum. id est principatus  
 optimorum et optimatum. et secundum hoc sumuntur responsa  
 prudentium et etiam sententia. aliud regimine  
 est oligarchicum. id est principatus paucorum dicitur potestatem  
 et secundum hoc sumuntur ius personarum quod honorarium dicitur  
 aliud autem regimine est populi quod notatur de civitate  
 et secundum hoc sumuntur plebiscita. aliud autem est tyranni-  
 cum quod est omnino corruptum. unde ex hoc non sumuntur aliquid  
 lex. Est etiam aliud regimine ex istis mixtum quod est  
 optimum. et secundum hoc sumuntur leges quod maiores natu-  
 rum cum plebibus sanxerunt ut istud dicitur. Quarto ve-  
 ro est de ratione legis humane quod sit directiva humane  
 nature actui. et secundum hoc dividitur in quibus leges feruntur  
 distinguuntur leges quod incedunt ab actibus no-  
 minatur. sic distinguuntur leges in illa de adulterio  
 lex comelia de homicidio et sic de aliis. non propter ac-  
 tores sed propter res de quibus sunt. Ad id quod dicitur quod  
 ius gentium est quidem aliquo modo naturale hoc secundum  
 quod est rationalis in quantum derivatur a lege naturali per  
 modum conclusionis quod non est multum remota a principis  
 principis unde et de facili homines consenserunt. distin-  
 guuntur tamen a lege naturali maxime ab eo quod est omnibus ani-  
 malibus commune. Ad alia per rationem ex his quod dicitur sunt

**D**icitur ad hoc videndum est de potestate legis humane. Et circa hoc queruntur sex-  
**Q**uestiones. Primo verum lex humane debeat pon-  
 in dicitur. Secundo verum lex humane debeat  
 omnia vicia cohibere. Tercio verum omnimodum actus  
 habeat ordinare. Quarto verum imponat homini  
 necessitate quantum ad foris actionem. Quinto verum  
 omnes homines legi humane subdantur. Sexto verum  
 homines quod sunt sub lege liceat agere propter verba legis.

**A**d hoc proceditur. videtur quod lex humane non de-  
 beat poni in dicitur magis in particulari. dicitur  
 enim philosophus in primo politico. quod leges sunt quecumque in  
 singularibus legibus ponuntur. et etiam sententia quod etiam  
 sunt singularia quod singularibus actibus sententia feruntur  
 et lex non solum ponitur in dicitur magis in singulari  
 lex est directiva humane nature actui ut supra  
 dictum est. hoc humane actus in singularibus consistunt.  
 et leges humane non debent in universalibus ferri magis in  
 singularibus. lex est regula et mensura humane nature  
 actui ut supra dictum est. hoc mensura debet esse certissi-  
 ma ut dicitur in primo politico. cum ergo in actibus humane

non possit esse aliquid universale certum quum in particu-  
 laribus definitur. videtur quod necesse sit leges non in unum  
 universali secundum singulari ponuntur. Sed contra est quod iurisperitus  
 dicit quod constituta una oportet in hominibus que legibus acci-  
 dunt. ex his autem que forte uno casu accidere possunt  
 una non constituitur. Ratio dicitur quod unum quodque quod est  
 propter finem necesse est quod sit finem proportionatum. hinc  
 autem legis est bonum civile. quod ut istud dicitur in li-  
 cibus. nullo modo potest amovetur sed pro dicitur voluntate civium  
 lex debet esse scripta. unde oportet leges humane  
 esse proportionatas ad bonum civile. bonum autem civile constat  
 ex multis. et ite oportet quod lex ad multa respiciat  
 et secundum personas et secundum negotia et secundum tempora. constituitur  
 enim civitas civitatis ex multis personis et eius  
 bonum per multiplices actiones percuratur. nec ad hoc  
 solum instituitur quod aliquo modo dicitur. sed  
 quod omni tempore per se constituitur in successione ut aug-  
 dicitur in primo politico. Ad id quod dicitur quod philosophus in primo  
 politico. ponit tres partes iustitiam legibus quod est ius positum  
 sunt enim quedam que simpliciter in dicitur ponuntur. et hoc sunt  
 leges civiles. et quantum ad bonum dicitur quod legale est  
 quod ex principio quidem nihil differt sic vel aliter. quum  
 autem ponitur differt puta quod capitum statuto peccato  
 redimatur. quedam vero sunt quedam summa quantum  
 ad aliquid singularia quantum ad aliquid rationem dicitur  
 tur privilegia que leges ponuntur. quod respiciunt singu-  
 lares personas et in potestas eorum extenditur ad  
 multa negotia. et quantum ad hoc subdit ad hoc quecumque  
 in singularibus legibus ponuntur. dicitur etiam quod dicitur lega-  
 lia non quod sint leges sed propter applicationem legum unum quod  
 ad alia particularia facta. sic sunt sententia que pro iure  
 habentur. et quantum ad hoc subdit ad hoc sententia

**A**d id quod dicitur quod illud quod est directiva oportet esse  
 plurimum directiva. unde in primo politico. philosophus dicitur. quod  
 omnia que sunt viciis generis mensurantur aliquo uno quod  
 est principum genere illo. Si enim essent tot regule vel me-  
 sure que sunt mensurata vel regulata cessarent vici-  
 tas regule vel mensure que est ut ex uno multa pos-  
 sunt cognoscere. et ita nulla esset utilitas legis si non  
 se extenderet nisi ad unum singulare actum. ad sim-  
 gulares enim actus dirigendos datur singularia  
 precepta prudentium. hoc lex est preceptum civile ut supra  
 dictum est. Ad id quod dicitur quod non est eadem certitudo  
 in omnibus ut in philosopho dicitur. unde in primo politico dicitur  
 sic sunt naturalia tres humane sufficit talis certitudo ut  
 aliquid sit verum in pluribus licet incedit definitur in

**A**d id quod dicitur proceditur. videtur quod ad paucos  
 leges humane ponantur omnia vicia cohibere. dicitur  
 enim istud in li. cibus. quod leges sunt facte. ut earum  
 metu coherceatur audacia. non autem sufficit coherere  
 tur nisi quibus cohibere mala per leges. lex humane  
 debet quibus mala cohibere. In primo politico dicitur quod  
 totus est civis factus ut viciis. hoc non potest esse aliquid  
 dicitur viciis nisi ab omnibus viciis dicitur. et ad leges  
 humane ponit omnia vicia dicitur. lex humane  
 na a lege naturali derivatur super dictum est. hoc omnia vicia  
 repugnat legi naturali. et lex humane omnia vicia debet  
 cohibere. Sed contra est quod dicitur in primo politico.  
 arbitrio. quod videtur michi legem istam que pro lege  
 scribitur recte ista ponitur et dicitur in primo politico. unde  
 dicitur. hoc dicitur prudentia non viciis dicitur nisi vicia.